

TĂNG CƯỜNG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CÔNG DÂN CHO SINH VIÊN TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

Cao Thị Mộng Thanh Trinh
Trường Đại học Tiền Giang

Tóm tắt: Trong bối cảnh xã hội hiện đại với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học, công nghệ và toàn cầu hóa, việc chú trọng đến giáo dục đạo đức cho sinh viên là vấn đề cấp thiết. Sinh viên không chỉ là lực lượng lao động tri thức trong tương lai mà còn là chủ nhân của đất nước, là người giữ gìn và phát triển những giá trị văn hóa, đạo đức truyền thống. Việc nhận diện các biểu hiện đạo đức của sinh viên hiện nay giúp ta có cái nhìn toàn diện hơn về thực trạng đạo đức trong học đường và có cơ sở để đề ra các biện pháp giáo dục phù hợp.

Từ khóa: Đạo đức, giáo dục đạo đức, sinh viên

STRENGTHENING CIVIC MORAL EDUCATION FOR STUDENTS IN THE CURRENT CONTEXT

Cao Thi Mong Thanh Trinh
Tien Giang University

Abstract: In the context of modern society marked by rapid advancements in science, technology, and globalization, emphasizing moral education for students is an urgent matter. Students are not only the future intellectual workforce but also the owners of the nation, responsible for preserving and promoting traditional cultural and ethical values. Identifying current manifestations of student morality provides a comprehensive view of the ethical situation in educational settings and serves as a basis for proposing appropriate educational measures.

Keywords: Morality, moral education, students.

Nhận bài: 08/04/2025

Phản biện: 09/05/2025

Duyệt đăng: 14/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Từ năm 1986, Việt Nam chính thức bước vào thời kỳ đổi mới, xóa bỏ chế độ bao cấp và chuyển sang nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, từng bước tham gia vào quá trình toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế thế giới. Đây vừa là thời cơ, vừa là thách thức đối với quá trình phát triển của cách mạng Việt Nam. Bên cạnh mặt tích cực, quá trình toàn cầu hóa cũng bộc lộ không ít hạn chế, mâu thuẫn với bản chất của chủ nghĩa xã hội, tác động tiêu cực đến nhiều lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội, nhất là lĩnh vực đạo đức nói chung, đạo đức sinh viên nói riêng.

Theo khảo sát năm 2022 của Trung tâm nghiên cứu Giáo dục Đại học Việt Nam, có tới 68% sinh viên cho rằng đạo đức là yếu tố quan trọng hàng đầu trong quá trình phát triển bản thân. Tuy nhiên một bộ phận học sinh, sinh viên đã du nhập những lối sống thiếu lành mạnh, lệch hướng với thuần phong mỹ tục của dân tộc. Sự tha hóa đạo đức đang diễn ra ở nhiều lứa tuổi, trong mọi mối quan hệ, mọi lĩnh vực hoạt động của xã hội. Sinh viên là lực lượng tri thức nắm vận mệnh của đất nước trong tương lai. Vì vậy, cần tăng cường giáo dục đạo đức cho sinh viên phù hợp với thực tiễn phát triển của đất nước trong xu thế hội nhập toàn cầu.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm và vai trò của đạo đức trong giáo dục sinh viên

2.1.1. Khái niệm

* Đạo đức là gì?

Đạo đức là phạm trù vừa thuộc hình thái ý thức xã hội, vừa thuộc phạm trù quan hệ xã hội; nó được xác lập bởi một hệ giá trị chuẩn trong giao tiếp xã hội. Đạo đức có vai trò điều chỉnh và đánh giá hành vi ứng xử của con người với con người, với xã hội, với tự nhiên trong hiện tại hoặc quá khứ cũng như tương lai, và được thực hiện bởi niềm tin cá nhân, bởi truyền thống và sức mạnh của dư luận xã hội.

Đạo đức là tập hợp các quy tắc, chuẩn mực ứng xử mà xã hội quy định nhằm điều chỉnh hành vi của con người cho phù hợp với lợi ích chung. Theo Giáo sư Trần Ngọc Thêm (2019), đạo đức trong giáo dục đại học là “nền móng nhân cách”, góp phần hình thành con người toàn diện. Trong môi trường đại học, đạo đức thể hiện qua nhiều khía cạnh như ý thức tự giác học tập, thái độ với giảng viên, sự trung thực trong thi cử, cách giao tiếp, ứng xử với bạn bè và cộng đồng.

* Thế nào là giáo dục đạo đức?

Giáo dục đạo đức được hiểu là quá trình truyền tải, gắn kết và phát triển ở người học những kiến thức, kỹ năng, thái độ, giá trị và những kỹ năng cần thiết trong cuộc sống. Đạo đức được lồng ghép vào sự định hướng phát triển các kỹ năng nhận thức, giải quyết vấn đề, sự hiểu biết, thái độ hành vi ứng xử đối với xã hội và các khía cạnh cảm xúc tác động đến tư duy đạo đức của người học. Do vậy, khoa học về đạo đức nghiên cứu một

hệ thống các quy tắc ứng xử được trang bị cho người học để làm chuẩn trong hành vi ứng xử, đề nhận thức và hành động, phân biệt được điều đúng, sai trong cuộc sống hằng ngày.

2.1.2. Vai trò của đạo đức đối với sinh viên

Giáo dục đạo đức đóng vai trò then chốt trong việc hình thành nhân cách và định hướng lối sống cho sinh viên, giúp họ xác định mục tiêu, lý tưởng sống và phát triển toàn diện trong vai trò công dân toàn cầu. Theo UNESCO (2020), giáo dục đạo đức không chỉ nuôi dưỡng tình yêu thương, sự công bằng, tinh thần kỷ luật và lòng yêu nước mà còn là nền tảng cho thành công bền vững.

Cụ thể, đạo đức giúp xây dựng nhân cách và hệ giá trị cốt lõi như trung thực, trách nhiệm, tôn trọng, góp phần hình thành con người Việt Nam hiện đại – vừa giàu bản sắc, vừa cởi mở. Đồng thời, đạo đức định hướng hành vi ứng xử trong học đường và cuộc sống, hạn chế các hiện tượng tiêu cực như gian lận, đạo văn, và nâng cao kỹ năng giao tiếp, ứng xử.

Giáo dục đạo đức còn giúp nâng cao tinh thần trách nhiệm, khuyến khích sinh viên tham gia các hoạt động cộng đồng, gắn kết đạo đức cá nhân với đạo đức xã hội. Trong lĩnh vực nghề nghiệp, đạo đức góp phần xây dựng lối làm việc trung thực, công bằng, đúng pháp luật, tạo tiền đề cho sự phát triển bền vững. Cuối cùng, đạo đức giúp sinh viên giữ vững bản lĩnh cá nhân, tự tin đối mặt với áp lực và cám dỗ từ xã hội hiện đại, đặc biệt trong môi trường số và mạng xã hội.

2.2. Thực trạng đạo đức công dân của sinh viên hiện nay

2.2.1. Những biểu hiện đạo đức của sinh viên

* Về tinh thần học tập

Nhiều sinh viên hiện nay đã thể hiện sự nghiêm túc và ý thức tự học cao. Theo thống kê của Bộ Giáo dục và Đào tạo (2023), hơn 72% sinh viên thường xuyên tham gia các khóa học mở trực tuyến (MOOC) để nâng cao kiến thức chuyên môn. Họ cũng tích cực tham gia các cuộc thi học thuật, nghiên cứu khoa học cấp trường, quốc gia như Giải thưởng Euréka, Olympic sinh viên. Tuy nhiên, theo Trung tâm Hỗ trợ sinh viên Quốc gia (2021), khoảng 40% sinh viên năm 2 và năm 3 cảm thấy “mơ hồ” về tương lai nghề nghiệp. Điều này phản ánh vẫn còn phần lớn sinh viên thiếu định hướng, dẫn đến nguy cơ lệch chuẩn hành vi trong học tập và cuộc sống.

* Về trung thực trong học tập

Theo khảo sát của Tổ chức Transparency International (2021) tại Việt Nam cho thấy có sự cải thiện rõ rệt trong ý thức trung thực học tập: 54% sinh viên cho biết họ từng từ chối việc gian

lận trong kiểm tra nhờ được giáo dục đạo đức từ nhà trường. Việc nghiêm túc trong học tập và thi cử đang ngày càng trở thành một tiêu chuẩn đạo đức mới trong giới sinh viên. Đáng buồn có đến 29% sinh viên thừa nhận từng sao chép bài tập hoặc sử dụng tài liệu không hợp lệ trong thi cử [Theo kết quả điều tra của Tạp chí Giáo dục và Xã hội học (2022),]. Điều này cho thấy sinh viên còn học đối phó, học cho qua môn chưa học vì mong muốn khám phá tri thức. Nghĩa là đạo đức học đường vẫn là vấn đề cần được quan tâm sâu sắc.

* Về tinh thần tương thân tương ái và trách nhiệm với bản thân

Khoảng 65% sinh viên đại học tại các thành phố lớn như Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Đà Nẵng thường xuyên tham gia các hoạt động tình nguyện – theo báo cáo của Hội Sinh viên Việt Nam (2022). Các chiến dịch như Mùa hè xanh, Tiếp sức mùa thi đã thu hút hàng trăm nghìn lượt sinh viên mỗi năm. Ngày càng nhiều sinh viên thể hiện trách nhiệm với môi trường và xã hội. Theo báo cáo từ tổ chức CHANGE Vietnam (2023), 48% sinh viên tại các trường đại học lớn chủ động tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường như phân loại rác, dùng đồ tái chế, giảm sử dụng nhựa. Ngoài ra, nhiều bạn còn tích cực tham gia diễn đàn thanh niên, hội nghị mô phỏng Liên Hợp Quốc (Model UN) để nâng cao nhận thức công dân toàn cầu. Đây là minh chứng rõ ràng cho tinh thần vì trách nhiệm với bản thân và cộng đồng.

* Về thái độ tôn trọng và lễ phép

Theo kết quả khảo sát của Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam (2021), có tới 82% sinh viên đánh giá cao tầm quan trọng của sự tôn trọng và lễ phép trong môi trường học đường. Các em thể hiện sự tôn trọng với thầy cô cả ở môi trường ngoài lớp học bằng những hành động lễ phép, chào hỏi, thưa gửi nghiêm túc ngay cả với thầy cô chưa từng dạy trên lớp. Tuy nhiên vẫn còn hiện tượng sinh viên thể hiện thái độ thiếu tôn trọng thầy cô khi không vừa ý điều gì đó hoặc họ mang sự bức dọc đó post lên mạng xã hội và cùng nhau bình luận về thầy cô bằng thái độ khiếm nhã, thiếu tôn trọng.

2.2.2. Nguyên nhân ảnh hưởng đến giáo dục đạo đức cho sinh viên hiện nay

Thứ nhất, do sự phát triển nhanh của nền kinh tế thị trường và xu thế hội nhập quốc tế đã kéo theo những mặt tiêu cực, tác động trực tiếp đến sự hình thành nhân cách của thế hệ trẻ.

Thứ hai, do pháp luật xử lý có phần còn chưa nghiêm, cùng với những tiêu cực sinh viên hàng ngày từng chứng kiến. Nhân cách được hình thành và phát triển nhờ các mối quan hệ xã hội, vì vậy mỗi cá nhân trong xã hội sẽ bị chi phối bởi

cách mà xã hội đó đang hành xử với nhau. Những hành vi bạo lực; hành vi vi phạm an toàn giao thông của người lớn, mà đôi khi còn có cả cảnh sát giao thông; nhiều người không trung thực mà vẫn “thành đạt” do sử dụng bằng cấp giả hay mua bằng, gian dối trong báo cáo thành tích... xuất hiện ngày càng nhiều trong đời sống xã hội, ngay trong gia đình, trong phim ảnh, trên internet, sách báo... đã có tác động không nhỏ đến đạo đức, lối sống của sinh viên. Sinh viên đang rất cần những tấm gương đạo đức thực sự được lan tỏa để có động lực noi gương tích cực.

Thứ ba, do gia đình dạy dỗ, chăm sóc, thương yêu con cái chưa thật sự đúng cách: Gia đình chính là mái trường đầu tiên giáo dục đạo đức của mỗi người. Ông bà, cha mẹ chính là người thầy đầu tiên và suốt đời của sinh viên. Mọi hành vi, cử chỉ, thái độ, tình cảm của cha mẹ đều có tác động mạnh mẽ, sâu sắc đến sự hình thành nhân cách. Nhưng thực tế thì có gia đình do cha mẹ sống không gương mẫu, cha mẹ ly hôn, thiếu quan tâm, buông lỏng giáo dục, phó mặc sự giáo dục con cái cho xã hội, cho nhà trường; Hoặc một số gia đình có quan điểm cho rằng làm sao kiếm thật nhiều tiền và miễn sao đáp ứng mọi nhu cầu về vật chất cho con cái thì gia đình sẽ hạnh phúc.

Thứ tư, do chính chương trình, nội dung giảng dạy của các trường đại học hầu như chỉ tập trung phần lớn vào việc dạy chữ, dạy nghề, còn việc giáo dục đạo đức sinh viên chỉ được dành thời gian rất ít và chương trình thì nặng tính lý thuyết, thiếu kỹ năng sống. Tuy nhiên, chúng ta cũng phải thừa nhận là nhiều giảng viên hiện nay rất ngại việc giáo dục đạo đức cho sinh viên. Vì giáo dục đạo đức thì phải nhắc nhở, phê bình và có hình thức “xử lý”, “xử phạt” đối với những sinh viên sai phạm.

Thứ năm, việc giáo dục kỹ năng sống chưa thật sự đi vào chiều sâu và thiếu các điều kiện cần thiết để triển khai công tác tư vấn tâm lý cho sinh viên đã có kết quả bước đầu, nhưng chưa đáp ứng được yêu cầu thực tiễn.

Sinh viên đang chịu nhiều áp lực từ học phí, kỳ vọng của gia đình, cạnh tranh nghề nghiệp, áp lực học tập... rất cần những kỹ năng như giải quyết vấn đề, giao tiếp ứng xử, cân bằng cảm xúc, ... tuy nhiên ở một số trường đại học ít quan tâm đúng mức. Một khảo sát của Trung tâm Tâm lý học ĐH Quốc gia Hà Nội (2022) cho thấy 32% sinh viên có dấu hiệu stress kéo dài, dẫn đến hành vi tiêu cực như gian lận hoặc trầm cảm.

2.3. Một số biện pháp giáo dục đạo đức cho sinh viên

2.3.1. Gia đình cần phát huy vai trò giáo dục

Gia đình đóng vai trò đầu tiên và quan trọng trong việc hình thành đạo đức cho sinh viên. Một môi trường gia đình hòa thuận, yêu thương và tôn trọng lẫn nhau sẽ nuôi dưỡng tình cảm, lòng tin và nhân cách cho trẻ ngay từ nhỏ. Cha mẹ cần làm gương mẫu trong hành vi, lời nói và cách sống; đồng thời tôn trọng cảm xúc, suy nghĩ và lựa chọn của con cái, từ đó giúp con phát triển hài hòa cả về đạo đức lẫn cá tính. Hạn chế mâu thuẫn, xích mích trong gia đình là điều cần thiết để tạo nên một môi trường tinh thần tích cực, góp phần giúp con cái hình thành nhân cách và lối sống lành mạnh.

2.3.2. Nhà trường đổi mới phương pháp giáo dục đạo đức

Giảng viên cần thay đổi tư tưởng nhận thức rằng đến trường là để dạy học, là dạy cho xong nội dung kiến thức. Chúng ta cần biết rằng, hình thành nhân cách đạo đức cho sinh viên là điều vô cùng quan trọng và cấp thiết, vì tài và đức luôn song hành. Để làm được điều đó, qua mỗi bài học đều có lòng ghép giáo dục đạo đức. Bên cạnh lòng ghép vào bài học là tổ chức các hoạt động nâng cao khả năng sáng tạo, nhạy bén và giá trị nhân văn cho người học như sân khấu hóa, câu lạc bộ, trải nghiệm dạy học theo dự án, nghiên cứu bài học... sẽ tạo nên sự hấp dẫn cho sinh viên tham gia và lĩnh hội nhanh các bài học về đạo đức.

Các trường đại học bên cạnh việc đào tạo sinh viên chất lượng cao theo công nghệ tiên tiến, cần chú trọng đến nhân cách con người hơn nữa. Vì đây là môi trường theo quan niệm của giới trẻ đó là môi trường tự do, không còn sự quản thúc của gia đình. Điều này lại cần hơn nữa sự quan tâm của nhà trường đến lối sống và nhân cách sinh viên của các trường đại học. Các trường cần có nội quy rõ ràng, phối hợp chặt chẽ hơn với phụ huynh khi có sinh viên nghỉ học, lơ là, vi phạm pháp luật hay có biểu hiện sai lệch về thuần phong mỹ tục, thậm chí nhiều sinh viên sa vào con đường tội lỗi và có lối sống buông thả.

2.3.3. Phát huy vai trò tự học tập, tự tu dưỡng, rèn luyện đạo đức, lối sống của sinh viên

Sinh viên là lớp người trẻ khỏe, có nhiệt tình cách mạng, nhạy cảm với cái mới, cái tiên bộ. Phát huy vai trò của sinh viên trong tự học tập, tự tu dưỡng đạo đức lối sống là biện pháp quan trọng giúp họ nhanh chóng tiên bộ, trưởng thành. Phải hình thành cho sinh viên nhu cầu, động cơ phấn đấu rèn luyện đúng đắn, làm cho mỗi người có ý thức làm chủ, ham học hỏi, cầu tiên bộ, vươn lên tự khẳng định mình. Cần tạo mọi điều kiện thuận lợi để sinh viên phấn đấu rèn luyện; đồng thời phải thường xuyên theo dõi, kiểm tra, đánh

giá kết quả, định hướng phấn đấu cho sinh viên. Quan tâm đáp ứng những nhu cầu chính đáng của sinh viên về vật chất, tinh thần; giao nhiệm vụ phù hợp với sở trường, năng khiếu, đặc điểm tâm sinh lý của họ sẽ tạo điều kiện tốt để thanh niên rèn luyện đạo đức, lối sống.

2.3.4. Tăng cường các biện pháp nêu gương trong giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên.

Nêu gương người tốt, việc tốt là một trong những cách hiệu quả nhất để giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên; biểu dương, khen thưởng kịp thời những tấm gương điển hình thông qua các chương trình phát thanh của Hội sinh viên, nhằm khuyến khích, nhân rộng điển hình sinh viên có những hành vi đạo đức thể hiện lòng nhân ái, yêu thương, giúp đỡ bạn bè, vượt khó khăn vươn lên trong học tập và rèn luyện; Đi đôi với xử lý nghiêm minh các trường hợp vi phạm nội quy học đường, quy chế thi...

2.3.5. Tăng cường tổ chức các hoạt động ngoại khóa nhằm rèn luyện phẩm chất đạo đức, lối sống cho sinh viên.

Các tổ chức đoàn thể: Đoàn thanh niên, Liên chi đoàn khoa, Phòng Công tác sinh viên cần tăng cường tổ chức các buổi nói chuyện chuyên đề về các nội dung giáo dục kỹ năng sống, các nội dung có giá trị giáo dục phù hợp với đặc biệt tâm sinh lý, tình cảm của sinh viên, của xã hội và thời đại; Giáo dục hành vi và chuẩn mực đạo đức, giáo dục ý thức tuân thủ pháp luật, giáo dục và giới tính và sức khỏe sinh sản; giáo dục về tình cảm nghề nghiệp; chú trọng bồi dưỡng lý tưởng cách mạng, truyền thống, lòng tự hào; Tăng cường giáo dục ý thức tuân thủ pháp luật, lối sống nhân ái, bao dung, nghĩa tình, trách nhiệm đối với bản thân, gia đình, cộng đồng xã hội và đất nước; Gắn giáo dục lý luận chính trị với giáo dục kỹ năng, trách nhiệm, đạo đức nghề nghiệp, năng lực tự học, sáng tạo và tự đổi mới tri thức.

2.3.6. Xây dựng môi trường thân thiện, lành mạnh

Môi trường giáo dục là một trong những yếu

tố ảnh hưởng trực tiếp đến việc giáo dục hành vi đạo đức cho sinh viên. Môi trường giáo dục ở đây không chỉ là môi trường vật chất, môi trường thiên nhiên mà trên hết là môi trường tâm lý- xã hội. Nó thể hiện trong mối quan hệ thân thiện, tích cực giữa giảng viên với nhau, giữa người quản lý và nhân viên, giữa giảng viên và sinh viên, sinh viên với sinh viên, tạo điều kiện để sinh viên sinh hoạt, học tập, rèn luyện, phấn đấu trưởng thành.

Mỗi giảng viên cần có ý thức trong việc tạo dựng môi trường tâm lý thân thiện. “Mỗi thầy cô giáo là một tấm gương đạo đức, tự học và sáng tạo”, gương mẫu trong việc thực hiện nghiêm túc quy chế chuyên môn, trong giao tiếp ứng xử với sinh viên; luôn cố gắng thể hiện những hành vi văn minh, lịch sự trong giao tiếp ứng xử, tạo dựng bầu không khí đoàn kết, thân ái, mẫu mực để sinh viên noi theo.

III. KẾT LUẬN

Đạo đức là kim chỉ nam cho hành vi và lối sống của sinh viên trong suốt quá trình học tập, lập nghiệp và cống hiến cho xã hội. Sự phát triển hài hòa giữa tri thức và đạo đức là điều kiện tiên quyết để sinh viên trở thành những con người toàn diện. Việc nâng cao đạo đức sinh viên không chỉ là trách nhiệm của cá nhân mà còn là nhiệm vụ chung của toàn xã hội. Chỉ khi đạo đức trở thành giá trị cốt lõi trong giáo dục, chúng ta mới có thể kỳ vọng vào một thế hệ trẻ sống có trách nhiệm, nhân ái và có lý tưởng cống hiến cho đất nước.

Tuy nhiên, trong bối cảnh hội nhập quốc tế và sự phát triển không ngừng của công nghệ, sinh viên cũng phải đối mặt với nhiều thách thức mới về mặt đạo đức. Việc tiếp xúc với luồng thông tin đa chiều, sự thay đổi nhanh chóng của các giá trị xã hội đòi hỏi mỗi sinh viên phải có bản lĩnh vững vàng, khả năng chọn lọc và ứng xử một cách khôn ngoan. Vì vậy, giáo dục đạo đức không chỉ dừng lại ở những chuẩn mực truyền thống mà cần được cập nhật, mở rộng để phù hợp với thực tiễn hiện nay, góp phần hình thành những con người có đạo đức thích ứng và phát triển bền vững trong thời đại mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Thanh Hà (2014), *Giá trị đạo đức truyền thống dân tộc với việc xây dựng lối sống mới cho sinh viên Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hoá hiện nay*, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.
2. Jiddu Krishnamurti, *Đường vào hiện sinh*, Thanh Lương Thích Thiện Sáng dịch, NXB Lao động, 2010, Hà Nội.